

Jerzy Rymarczyk

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

EFEKTY LIBERALIZACJI HANDLU USŁUGAMI

Streszczenie: W artykule zaprezentowane zostały wyniki badań dotyczących efektów liberalizacji międzynarodowej wymiany usług. Z badań wynika, że skutki te są pozytywne. Przewyższają one nawet efekty liberalizacji handlu towarami. Prognozowane korzyści powinny skłonić członków WTO do szybkiego zakończenia negocjacji prowadzonych w ramach Rundy Doha.

Słowa kluczowe: usługi, handel międzynarodowy, bariery handlowe, liberalizacja handlu, Runda Doha.

1. Wstęp

Liberalizacja międzynarodowego handlu towarami i usługami w okresach trudności gospodarczych nie znajduje się w centrum uwagi rządów, gdyż wtedy priorytetem jest ochrona własnych rynków i miejsc pracy. Obecny kryzys finansowy i gospodarczy nie stanowi w tym względzie wyjątku. Wprawdzie w trakcie szczytu G-20 w listopadzie 2008 r. w Waszyngtonie, poświęconego wspólnej strategii zwalczania kryzysu, akcentowano duże znaczenie wolnego handlu i konieczność pilnego zakończenia Rundy Katarskiej, jednak pierwszeństwo zyskały inne środki ratowania gospodarek.

Negocjacje w sprawie liberalizacji handlu usługami są częścią składową aktualnej rundy negocjacji w ramach WTO, zwanej również Rundą Doha. Od wielu lat w rokowaniach tych nie osiągnięto żadnego postępu. Zapowiadana na grudzień 2007 r. konferencja ministerialna została odwołana, a konferencja w lipcu 2008 r. nie przyniosła konkretnych efektów. Liczni członkowie WTO wobec oddalającej się perspektywy porozumienia na płaszczyźnie multilateralnej zawierają porozumienia regionalne lub bilateralne. Tymczasem według ocen wielu ekspertów liberalizacja handlu usługami dla większości krajów uczestniczących w negocjacjach wielostronnych związana byłaby ze znacznymi korzyściami w zakresie dobrobytu. W artykule dokonano przeglądu niektórych studiów i badań, które zajmują się prognozami takich efektów.

2. Znaczenie usług w gospodarce światowej

Usługi są niezwykle ważną częścią składową gospodarek krajów zarówno rozwiniętych, jak i rozwijających się. Dynamicznie rozwijający się sektor usług przyczynia się w znacznie większym stopniu do wzrostu gospodarczego świata i tworzenia nowych miejsc pracy niż każdy inny sektor gospodarki¹. Bez funkcjonalnej struktury usług, a w szczególności bez sprawnego systemu finansowego, ubezpieczeniowego, telekomunikacyjnego i transportowego, żaden kraj nie może w długim okresie partycypować we wzroście ekonomicznym świata i być konkurencyjny na rynku światowym.

W produkcji światowym brutto usługi zajmują prawie 60%. Udział ten jest zróżnicowany w zależności od poziomu rozwoju kraju i dochodu na jednego mieszkańca. W krajach rozwiniętych wynosi on ok. 70% PKB, a w krajach nowo rozwiniętych i rozwijających się od 44 do 55%.

Międzynarodowy handel usługami jest zdominowany przez kraje gospodarczo rozwinięte. Przypada na nie prawie 70% wolumenu tego handlu, przy czym handel wewnątrz UE stanowi ok. 40%. Najważniejszymi eksporterami i importerami usług są – oprócz USA – Wielka Brytania, Niemcy, Francja i Japonia².

Wolumen światowego handlu usługami wzrósł z 360 mld USD w 1980 r. do 3260 mld USD w 2007 r., a więc dziewięciokrotnie³. Ten ogromny wzrost wpływa tylko w ograniczonym stopniu na udział usług w handlu światowym, który aktualnie wynosi niecałe 20%⁴. Różnica między udziałem usług w PKB i ich udziałem w handlu światowym pozwala przypuszczać, że międzynarodowa wymiana usług odznacza się znacznym potencjałem wzrostu.

3. Negocjacje w sprawie liberalizacji handlu usługami

Wraz z utworzeniem GATS w 1995 r. usługi po raz pierwszy potraktowane zostały jako samodzielny dział negocjacji liberalizacyjnych WTO. Ich celem jest poprawa dostępu do rynku w skali międzynarodowej i redukcja barier w tym handlu. Integracja usług z systemem negocjacyjnym WTO oznacza też, że dalsza liberalizacja w tym sektorze zależy od jednoczesnego pomyślnego zakończenia rozmów dotyczących handlu rolnego i handlu towarami przemysłowymi. W tych dziedzinach postęp wydaje się obecnie niemożliwy, a więc zakończenie Rundy Doha przesuwają się na

¹ Zob. UNCTAD, *World Investment Report 2004: The Shift Towards Services*, New York-Geneva 2004, s. 95.

² WTO, *International Trade Statistics*, Geneva 2008, s. 14.

³ WTO, *World Trade Report 2008: Trade in a Globalizing World 2008*, Geneva, s. 9.

⁴ S. Mildner, C. Decker, *Der Einsatz ist hoch. Wohlstandsgewinne durch die Doha-Entwicklungsrunde der WTO, DGAP Analyse 2006*, Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik e.V., Berlin 2006, s. 22.

blżej nieokreśloną przyszłość. Sytuacja ta skłania wiele krajów, tak zarówno rozwiniętych, jak i rozwijających się, do zawierania bilateralnych umów w sprawie liberalizacji handlu usługami.

Do połowy 2009 r. notyfikowano w WTO łącznie 64 bilateralne umowy, które oprócz porozumień dotyczących handlu produktami rolnymi i przemysłowymi zawierały także uzgodnienia dotyczące wymiany usług⁵. Duża część tych umów zawarta została po fiasku 5. Konferencji Ministerialnej WTO w 2005 r.

Dwustronne umowy liberalizacyjne, zależnie od intencji partnerów umowy i stojących za nimi grup interesów, oznaczają zarówno szanse, jak i przeszkodę w negocjacjach i porozumieniach multilateralnych. Z drugiej strony umowy wielostronne jak np. GATS mogłyby mieć większą wagę polityczną i ekonomiczną niż suma bilateralnych umów poszczególnych krajów.

Badania potencjalnych efektów ekonomicznych liberalizacji handlu usługami były prowadzone na płaszczyźnie globalnej lub regionalnej i sektorowej. Zaprezentowano także efekty umów bilateralnych. Wybrane zostały badania, które obejmują okres od początku Rundy Doha (2001) ewentualnie od zakończenia Rundy Urugwajskiej (1995). Wszystkie uwzględnione studia w obszarze multilateralnym obejmują kraje wysoko rozwinięte, nowo rozwinięte i rozwijające się. Studia dotyczące efektów liberalizacji sektorowej ograniczają się do sektora finansów, telekomunikacji i migracji międzynarodowej.

Głównym kryterium wyboru w przypadku studiów dotyczących umów dwustronnych była partycypacja Unii Europejskiej. W tej grupie przedstawione zostały efekty dyrektyw wewnątrzunijnych, a także możliwe umowy UE z głównymi partnerami handlowymi, które znajdują się w fazie negocjacji. Trudności wszystkich badań polegają na tym, że efekty liberalizacyjne nie są bezpośrednio mierzalne i że wiele czynników wpływających na nie można skwantyfikować tylko niejednoznacznie. Podczas gdy efekty liberalizacji w dziedzinie handlu towarami na bazie redukcji ceł można jednoznacznie obliczyć, to w odniesieniu do usług, których ograniczenia handlu mają charakter pozataryfowy, jest możliwe tylko szacowanie ekwiwalentów celnych, które przez każdą grupę badawczą zostały obliczone według własnych założeń modelowych.

4. Globalne efekty multilateralnej liberalizacji handlu usługami

Efekty zniesienia pozostałych po Rundzie Urugwajskiej w 1995 r. barier w handlu towarami z pełną liberalizacją handlu usługami porównują w swoich badaniach P. Dee i K. Hanslow⁶. Do badań włączonych zostało 20 krajów rozwiniętych i rozwijających się, przeważnie azjatyckich, a także Australia, Nowa Zelandia, kraje

⁵ WTO, <http://www.rtais.wto.org/UI/PublicAIRTA-List.aspx>.

⁶ P. Dee, K. Hanslow, *Multilateral Liberalization of Services Trade*, [w:] R.M. Stern (red.), *Services in the International Economy*, Ann Arbor 2001, s. 117-139.

NAFTA, Chile, UE i „reszta świata”. Autorzy doszli do wniosku, że całkowite zniesienie wszystkich istniejących jeszcze barier handlowych przyniosłoby światu korzyści wynoszące 260 mld USD rocznie. Z kwoty tej 50 mld USD pochodziłoby z liberalizacji handlu rolnego, a 80 mld z liberalizacji handlu towarowego. Pozostałych 130 mld, tj. 50% całego przyrostu dochodu, byłoby efektem liberalizacji handlu usługami.

Jeszcze większe korzyści w zakresie dobrobytu prognozują D.K. Brown, A.V. Deardoff i R.M. Stern⁷. Zniesienie pozostałych po Rundzie barier w handlu usługami o 33% w przeliczeniu na ekwiwalent celny prowadziłoby według nich do wzrostu dochodu światowego o 413 mld USD. Byłoby to znacznie więcej niż oczekiwane efekty pełnej liberalizacji handlu towarowego. Wzrost PKB z tego tytułu osiągnęłyby wszystkie badane kraje i regiony, w liczbie 20. Największe efekty w liczbach absolutnych uzyskałyby: UE – 142 mld USD i USA – 131 mld USD, ale również pozostałe kraje rozwinięte i rozwijające się mogłyby liczyć na znaczące zyski.

Także T.W. Hertel i R. Keeney dochodzą w swoich badaniach do wniosku, że włączenie usług do procesu liberalizacyjnego może przekroczyć oczekiwane zyski z redukcji barier w handlu towarowym o 80%. W wyniku całkowitego zniesienia barier w handlu usługami spodziewają się oni rocznego wzrostu dochodów o 66 mld USD. Duża część tej kwoty przypadłaby na kraje rozwinięte i Indie. Mniejsze korzyści osiągnęłyby kraje rozwijające się – z wyjątkiem krajów afrykańskich położonych na południe od Sahary – ponieważ dysponują one ograniczonym rynkiem usług i nie wzbudzają pod tym względem zainteresowania zagranicznych firm.

Y. Decreux i L. Fontagné zbadali, jakie byłyby skutki negocjacji w ramach Rundy Doha prognozowane do 2020 r. Podstawę obliczeń stanowiły trzy scenariusze: brak liberalizacji i utrzymanie warunków handlu usługami obowiązujących w 2006 r. (scenariusz bazowy), redukcja istniejących barier o 25%, ewentualnie o 50%. Uwzględnione zostały wszystkie trzy sektory gospodarki. Wyniki wykazują dodatkowy wzrost PKB o 0,1% (25% redukcji) lub o 0,18% (59% redukcji) w porównaniu ze scenariuszem bazowym. Sama redukcja barier handlowych w sektorze usług mogłaby przynieść więcej zysku gospodarce światowej niż redukcja cel na produkty rolne w połączeniu z obniżeniem o połowę wsparcia produkcyjnego i zniesieniem subwencji eksportowych w handlu tymi artykułami. Korzyści dla poszczególnych krajów byłyby zróżnicowane. Podobnie jak w poprzednio przytoczonych badaniach straty poniosłyby kraje afrykańskie położone na południe od Sahary. Kraje te, zgodnie z regułami GATS, nie muszą liberalizować własnych rynków. Przywilej ten, który z założenia powinien przynosić korzyści najuboższym krajom, w ostatecznym rozrachunku okazuje się dla nich szkodliwy.

⁷ D.K. Brown, A.V. Deardoff, R.M. Stern, *Computational Analysis of Multilateral Trade Liberalization in the Uruguay Round and Doha Development Round*, Discussion Paper 489, University of Michigan, Ann Arbor 2002.

5. Sektorowe i regionalne efekty wielostronnej liberalizacji wymiany usług

W czterech z pięciu przytoczonych studiów badane są potencjalne efekty z otwarcia rynków w wybranych sektorach usług (finanse i telekomunikacja) na płaszczyźnie regionalnej lub krajowej. W jednym przypadku zobrazowane to zostało na przykładzie międzynarodowej migracji pracobiorców.

J.F. François i L. Schuknecht⁸ przedstawiają w swoich badaniach dotyczących efektów liberalizacji rynków finansowych związek między otwartością a koncentracją rynków lub między koncentracją rynku a wzrostem gospodarczym. Badaniami objęto łącznie 93 kraje. Wyniki wskazują, że koncentracja rynkowa rośnie wraz z malejącą otwartością rynków finansowych oraz że otwartość rynków i wzrost gospodarczy są skorelowane pozytywnie. Według obliczeń wymienionych autorów dodatkowy wzrost gospodarczy możliwy do osiągnięcia wskutek otwarcia rynków finansowych wynosiłby od 1,3 do 1,5%. Kraje rozwijające się, których rynki finansowe w porównaniu z krajami rozwiniętymi są silniej chronione przed konkurencją, osiągnęłyby wyższą stopę wzrostu. Stąd ogólny wniosek autorów, że korzyści z liberalizacji rynków finansowych osiągnęłyby przede wszystkim kraje rozwijające się.

R. Chadha⁹ zajmuje się zagadnieniem zróżnicowanych efektów w zakresie dobrobytu, wynikających z liberalizacji usług w Azji, Europie i USA. Dochodzi on do wniosku, że korzyści w zakresie wzrostu dobrobytu, mierzone procentowym wzrostem PKB, byłyby w krajach rozwijających się wyższe niż w krajach rozwiniętych, natomiast wyrażone w liczbach bezwzględnych odwrotnie. Wzrost PKB, który nastąpiłby wskutek redukcji barier handlowych w sektorze usług o 25% w stosunku do roku 1995, wyniósłby: w Japonii 0,8% (42 mld USD), w krajach UE 1% (66 mld) oraz w USA 1,2% (72 mld USD). Nowo rozwinięte kraje Azji zyskałyby łącznie 1,7% wzrostu PKB (15,3 mld USD), kraje ASEAN 1,8% (9,4 mld USD) i Indie 0,7% (2,4 mld). Autor ustalił także, że dla krajów OECD zyski z liberalizacji handlu usługami byłyby wyższe niż z liberalizacji przepływów towarowych. Ponadto korzystne efekty z liberalizacji handlu usługami wzrastają, jeśli równoległe do niej zniesione zostałyby ograniczenia w handlu towarami rolnymi i przemysłowymi.

Uwzględniając dane empiryczne z 60 krajów z lat 1991-1999, A. Mattoo, R. Rathindran i A. Subramanian¹⁰ przeprowadzili badania skutków liberalizacji w sektorze finansowym i telekomunikacyjnym. Najpierw oszacowali, że dodatkowy wzrost PKB w wyniku pełnej liberalizacji obu sektorów łącznie wyniesie 1,5% w stosunku do krajów, które nie otworzą tych rynków. Następnie zbadali oba sektory oddzielnie

⁸ J.F. François, L. Schuknecht, *International Trade in Financial Services, Competition and Growth Performance*, Centre for International Economic Studies No. 6, Tinbergen 2000.

⁹ R. Chadha, *GATS and Developing Countries: A Case Study of India*, [w:] R.M. Stern (red.), *Services in the International Economy*, Ann Arbor 2001, s. 245-266.

¹⁰ A. Mattoo, R. Rathindran, A. Subramanian, *Measuring Service Trade Liberalization and its Impact on Economic Growth*, The World Bank Policy Research Paper No. 2655, Washington D.C. 2001.

i obliczyli, że pełna liberalizacja sektora finansowego może przynieść wzrost PKB o 1,2% (w krajach rozwijających się o 2,3%), a sektora telekomunikacyjnego o 1% (w krajach rozwijających się o 1,9%).

F. Eschenbach i J. François¹¹ analizowali skutki wzrostu konkurencji w sektorze finansowym. Przewidują oni, że w kraju rozwijającym się, który zredukuje o 50% dotychczasowy poziom barier w handlu usługami (czyli do poziomu krajów rozwiniętych), nastąpi wzrost dochodu na jednego mieszkańca od 0,4% do 0,6%.

A. Winters¹² zbadał ekonomiczne efekty liberalizacji w sektorze usług, których świadczenie związane jest z czasowym przemieszczeniem osób fizycznych (dział 4). Doszedł on do wniosku, że wzrost rocznych kwot migracji siły roboczej w krajach rozwiniętych o 3% prowadzić może do pozytywnych efektów w zakresie dobrobytu o wartości 156 mld USD, co odpowiada wzrostowi dochodu światowego o 0,6%. Efekty te byłyby wywołane głównie poprzez mobilność mniej wykwalifikowanej siły roboczej, a korzyści z liberalizacji odniosłyby zarówno kraje rozwinięte, jak i rozwijające się.

6. Efekty liberalizacji bilateralnej

Ekonomicznymi efektami bilateralnych i regionalnych umów o liberalizacji handlu usługami zajmują się nieliczni autorzy. Istniejące studia dotyczą efektów wdrożenia dyrektyw UE dotyczących usług i utworzenia stref wolnego handlu między UE i jej głównymi partnerami w Azji.

Duński Instytut Badawczy Copenhagen Economics¹³ zajmuje się ekonomicznymi skutkami pełnego wdrożenia dyrektywy usługowej UE i związanym z tym zniesieniem wszelkich barier w handlu usługami wewnątrz Wspólnoty. Według obliczeń instytutu pełna implementacja tych dyrektyw może prowadzić do wzrostu dochodu w całej UE o 0,6%, czyli o 37 mld euro. Wzrost ten zostanie wywołany przez silniejszą konkurencję i redukcję kosztów w europejskim sektorze usług. Dalszymi efektami byłoby obniżenie cen w dziedzinach usług objętych dyrektywą, wzrost ilości produkcji, intensyfikacja handlu wewnątrzunijnego i stworzenie 600 tys. miejsc pracy.

H. Boumelassa, Y. Decreux i L. Fontagné¹⁴ prognozują na podstawie trzech różnych scenariuszy możliwe skutki umowy o wolnym handlu między UE i krajami

¹¹ F. Eschenbach, J. Francis, *Financial Sector Competition, Service Trade and Growth*, CEPR Discussion Paper No. 3573, London 2002.

¹² A. Winters, *The Economic Implications of Liberalizing Mode 4 Trade*, [w:] A. Carsaniga (red.), *Moving People to Deliver Services*, Oxford 2003, s. 59-92.

¹³ *Economic Assessment of the Barriers to the Internal Market for Services*, Copenhagen Economics, Copenhagen 2005.

¹⁴ H. Boumelassa, Y. Decreux, L. Fontagne, *Economic Impact of a Potential Free Trade Agreement (FTA) between the European Union and ASEAN, Economic Analysis in Support of Bilateral and Multilateral Trade Negotiations*, Paris 2006.

ASEAN do 2010 r., uwzględniając bezpośrednie inwestycje zagraniczne. Szczególnie interesujące są wyniki badań przy założeniu pełnej liberalizacji handlu towarowego i zniesienia ograniczeń w handlu usługami o 50%. Wynika z nich, że przeważająca część korzyści w dziedzinie usług, tj. 75%, przypadłaby krajom ASEAN. Wzrost PKB w tych krajach wyniósłby 2%, podczas gdy w UE tylko 0,1%. Dla krajów ASEAN Unia Europejska ma więc dużo większe znaczenie gospodarcze niż odwrotnie. Szczególnie duże korzyści z liberalizacji odniosłaby Malezja z powodu wysokich na początku barier handlowych.

Y. Decreux i C. Mitaritonna¹⁵ koncentrują swoje badania na możliwej strefie wolnego handlu między UE i Indiami. Podstawą przyjętego scenariusza jest redukcja barier w handlu usługami o 25% (po 12,5% w 2007 r. i 2010 r.). W efekcie do 2020 r. wzajemny eksport powinien wzrosnąć we wszystkich sektorach usług. Eksport UE do Indii miałby wzrosnąć o 16%, czyli o 1,6 mld USD, a Indii do UE o 6,5%, tj. o 1,2 mld USD. Z tej ostatniej kwoty 570 mln USD przypadałoby na usługi związane z obsługą przedsiębiorstw. Wzrost eksportu od 1 do 4% byłby możliwy również w takich dziedzinach usług, jak transport, komunikacja, finanse i ubezpieczenia.

J.F. François¹⁶ zajmuje się efektami liberalizacji usług w hipotetycznej strefie wolnego handlu między UE i Koreą Południową. Zakładając, że istniejące bariery w handlu usługami zredukowane zostaną o 50%, UE odniosłaby korzyści w wysokości 1,8 mld USD. Największy wzrost eksportu usług do Korei nastąpiłby w dziedzinie handlu, transportu, komunikacji, finansów, bankowości oraz obsługi przedsiębiorstw. Po stronie Korei Południowej wzrost dochodu mógłby wynieść 3,2 mld USD. Rosnąca efektywność w wytwarzaniu usług, które stanowią element nakładu w procesie produkcji dóbr, wywrze także pozytywne efekty na inne sektory koreańskiej gospodarki. Dzięki temu może znacznie wzrosnąć konkurencyjność przemysłu południowokoreańskiego i szanse zbytu ich głównych produktów eksportowych, tj. urządzeń elektrycznych i samochodów.

7. Podsumowanie

Wyniki wszystkich przytoczonych studiów pokazują, że dzięki liberalizacji handlu usługami można oczekiwać pozytywnych efektów ekonomicznych, które z reguły powinny przewyższać efekty liberalizacji handlu produktami rolniczymi i przemysłowymi. Efektów tych można oczekiwać niezależnie od tego, czy umowy będą zawierane na płaszczyźnie multilateralnej czy bilateralnej. Ustalenie, czy większe ko-

¹⁵ Y. Decreux, C. Mitaritonna, *Economic Impact of a Potential Free Trade Agreement between the European Union and India, Economic Analysis in Support of Bilateral and Multilateral Trade Negotiations*, Paris 2007.

¹⁶ J.F. François, *Economic Impact of a Potential Free Trade Agreement between the European Union and South Korea*, Copenhagen 2007.

rzyści przyniesie liberalizacja wielostronna czy dwustronna, okazało się niemożliwe.

Szacunki poszczególnych autorów co do wielkości prognozowanych korzyści w zakresie dobrobytu i ich podziału na regiony czy kraje są zróżnicowane. Wynika to z różnic w zakresie założeń wstępnych, okresów badań i okresów referencyjnych, metodologii obliczania ekwiwalentów celnych itp.

Ogólnie stwierdzono, że rynki usług w krajach rozwijających się odznaczają się wysokim stopniem protekcjonizmu i stąd prognozowane dla nich korzyści z liberalizacji byłyby wyższe niż w krajach rozwiniętych. Do wzrostu PKB mogą przyczynić się zwłaszcza te usługi, które nie są bezpośrednio konsumowane, lecz są związane z procesem wytwarzania dóbr (np. usługi telekomunikacyjne czy finansowe). Aby zrealizować szacowane zyski, niezbędne są jednak, oprócz zniesienia barier handlowych, także reformy wewnętrzne. Postulat ten dotyczy zwłaszcza krajów rozwijających się, których systemy regulacyjne pozostawiają wiele do życzenia.

Przewidywane efekty zniesienia barier w handlu usługami są tylko szacunkami i należy je traktować z pewnym dystansem. Nie zmienia to faktu, że ich rozmiary są na tyle duże, że powinno to skłonić partnerów handlowych do zdynamizowania negocjacji liberalizacyjnych w celu szybkiego i pomyślnego zakończenia Rundy Doha. W przeciwnym razie korzyści, o których mowa, pozostaną tylko prognozami.

Literatura

- Boumelassa H., Decreux Y., Fontagne L., *Economic Impact of a Potential Free Trade Agreement (FTA) between the European Union and ASEAN, Economic Analysis in Support of Bilateral and Multilateral Trade Negotiations*, Paris 2006.
- Brown D.K., Deardoff A.V., Stern R.M., *Computational Analysis of Multilateral Trade Liberalization in the Uruguay Round and Doha Development Round*, Discussion Paper 489, University of Michigan, Ann Arbor 2002.
- Chadha R., *GATS and Developing Countries: A Case Study of India*, [w:] R.M. Stern (red.), *Services in the International Economy*, Ann Arbor 2001.
- Decreux Y., Mitaritonna C., *Economic Impact of a Potential Free Trade Agreement between the European Union and India, Economic Analysis in Support of Bilateral and Multilateral Trade Negotiations*, Paris 2007.
- Dee P., Hanslow K., *Multilateral Liberalization of Services Trade*, [w:] R.M. Stern (red.), *Services in the International Economy*, Ann Arbor 2001.
- Economic Assessment of the Barriers to the Internal Market for Services*, Copenhagen Economics, Copenhagen 2005.
- Eschenbach F., Francis J., *Financial Sector Competition, Service Trade and Growth*, CEPR Discussion Paper o. 3573, London 2002.
- François J.F., *Economic Impact of a Potential Free Trade Agreement between the European Union and South Korea*, Copenhagen 2007.
- François J.F., Schuknecht L., *International Trade in Financial Services, Competition and Growth Performance*, Centre for International Economic Studies No. 6, Tinbergen 2000.

- Matto A., Rathindran R., Subramanian A., *Measuring Service Trade Liberalization and Its Impact on Economic Growth*, The World Bank Policy Research Paper No. 2655, Washington D.C. 2001.
- Mildner S., Decker C., *Der Einsatz ist hoch. Wohlstandsgewinne durch die Doha-Entwicklungsrunde der WTO, DGAP Analyse 2006*, Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik e.V., Berlin 2006.
- Winters A., *The Economic Implications of Liberalizing Mode 4 Trade*, [w:] A. Carsaniga (red.), *Moving People to Deliver Services*, Oxford 2003.
- World Investment Report 2004: The Shift Towards Services*, UNCTAD, New York-Geneva 2004.
- WTO, <http://www.rtais.wto.org/UI/PublicAIRTA-List.aspx> [10.01.2010].
- WTO, *International Trade Statistics*, Geneva 2008.
- WTO, *World Trade Report 2008: Trade in a Globalizing World 2008*, Geneva.

EFFECTS OF LIBERALIZATION OF INTERNATIONAL TRADE OF SERVICES

Summary: The article presents the results of corner research on the effects of liberalization of trade services. The research results show that these effects are positive. They even exceed the effects of liberalization of goods trade. Forecasted advantages should induce WTO members to complete the negotiations led within the framework of the Doha Round quickly.